

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.43>

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Софина І.,

аспірант Університету економіки і права «КРОК»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4876-5024>

Софина І. Місце і роль поліцейської освіти у забезпеченні реалізації функціонального призначення національної поліції на основі зарубіжного досвіду.

Стаття присвячена визначенню ролі і місця поліцейської освіти у забезпеченні реалізації функціонального призначення Національної поліції, на основі зарубіжного досвіду; а також обґрунтуванню необхідності реформування функціонування, управління та ефективності адміністративного апарату органів Національної поліції України. У статті досліджено основні аспекти міжнародного співробітництва у сфері підготовки працівників Національної поліції. Розкрито питання здійснення підвищення кваліфікації керівників вищої ланки Національної поліції з використанням досвіду країн Європейського Союзу. Визначено важливість інформування керівників органів та підрозділів Національної поліції України щодо сутності та важливості міжнародних норм щодо захисту прав людини та особливостей діяльності різних міжнародних правоохоронних організацій у цих процесах. Досліджено особливості застосування міжнародного співробітництва в удосконаленні системи адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки керівного складу Національної поліції України. Наголошено на корисності позиційної ідентичності функціонального призначення Національної поліції України з органами поліції країн Європейського Союзу як ліквідації проблеми розбіжності між європейськими політичними системами, законодавством та освітою, що створює перешкоди для розвитку співпраці. Висвітлено актуальні проблеми міжнародного співробітництва у сфері підготовки керівних кадрів поліції в контексті сучасних реалій адміністративно-правового розвитку. Наведено важливі способи міжнародного співробітництва з метою удосконалення функціонального призначення поліції як включення навчальних закладів України до програм, що реалізуються міжнародними організаціями та координація досліджень з питань правоохоронної діяльності, які проводяться за підтримки міжнародних організацій на території України тощо.

Ключові слова: Національна поліція, міжнародне співробітництво, закордонний досвід, функціональне призначення Національної поліції, євроінтеграційні процеси у діяльності Національної поліції, поліцейська освіта.

Sofina I. The place and role of police education in ensuring the implementation of the functional purpose of the national police based on foreign experience.

The article is devoted to determining the role and place of police education in ensuring the implementation of the functional purpose of the National Police, based on foreign experience; as well as substantiating the need to reform the functioning, management and efficiency of the administrative apparatus of the National Police of Ukraine. The article examines the main aspects of international cooperation in the field of training of National Police employees. The issue of improving the qualifications of senior managers of the National Police using the experience of European Union countries is revealed. The importance of informing the heads of bodies and units of the National Police of Ukraine about the essence and importance of international norms on the protection of human rights and the peculiarities of the activities of various international law enforcement organizations in these processes is determined. The peculiarities of the application of international cooperation in improving the system of administrative and legal support for the professional training of the management of the National Police of Ukraine are investigated. The usefulness of the positional identity of the functional purpose

of the National Police of Ukraine with the police bodies of the European Union countries is emphasized as a means of eliminating the problem of divergence between European political systems, legislation and education, which creates obstacles to the development of cooperation. The current problems of international cooperation in the field of training police managers in the context of modern realities of administrative and legal development are highlighted. Important methods of international cooperation are presented to improve the functional purpose of the police, such as the inclusion of educational institutions of Ukraine in programs implemented by international organizations and the coordination of research on law enforcement activities conducted with the support of international organizations on the territory of Ukraine, etc.

Key words: National Police, international cooperation, foreign experience, functional purpose of the National Police, European integration processes in the activities of the National Police, police education.

Постановка проблеми. Сучасні виклики та загрози вимагають трансформації сектору правоохоронної діяльності зокрема, та трансформації суб'єктного складу Національної поліції як елементів забезпечення реалізації функціонального призначення Національної поліції. Така трансформація полягає у здійсненні низки заходів, що складаються з послідовних кроків, які базуються на оптимальних рішеннях та враховують позитивний досвід та кращі практики провідних країн світу. Трансформація також полягає у необхідності реформування функціонування, управління та ефективності адміністративного апарату органів Національної поліції України.

Упровадження європейських стандартів у систему української поліцейської освіти дозволить не лише підвищити професійний рівень кадрів, а й закласти основу для сталого розвитку сектору громадської безпеки. Важливо, щоб поліцейські навчальні заклади мали автономію, академічну свободу та партнерства з міжнародними організаціями, що дозволить інтегрувати найкращі підходи в українське середовище.

Дослідженням питань здійснення працівниками Національної поліції своїх повноважень, а також визначення ролі працівників поліції у забезпеченні реалізації функціонального призначення Національної поліції займалися такі науковці як: М. Ануфрієв, О. Бандурка, І. Зозуля, О. Копан, Р. Калюжний, О. Кузьменко, Д. Калаянов та інші науковці.

Питання забезпечення професійної компетентності працівників поліції є розкритим у наукових працях вищезазначених правників, однак відкритим залишається питання місця та ролі працівників поліції у забезпеченні реалізації функціонального призначення Національної поліції, а отже потребує подальшого дослідження.

Досвід країн Європейського Союзу має позитивні приклади, коли вміле використання євроінтеграційних процесів, особливого навчання, дозволяє адаптувати адміністративно-правовий механізм професійної підготовки керівного складу Національної поліції України.

Виокремлення недосліджених аспектів загальної проблеми зумовлює актуальність статті та необхідність дослідження міжнародного співробітництва у сфері професійної підготовки керівних кадрів у діяльності органів Національної поліції України.

Мета статті полягає у необхідності визначення місця та ролі поліцейської освіти та працівників поліції у забезпеченні реалізації функціонального призначення Національної поліції України на етапі євроінтеграційних процесів України, на основі досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Поліцейська освіта є не лише етапом професійного становлення правоохоронця, а й стратегічним інструментом для побудови ефективної, демократично орієнтованої поліції. У сучасному суспільстві, де правопорядок тісно пов'язаний із правами людини, професіоналізм поліцейського напряму залежить від якості його освітньої підготовки. Зарубіжний досвід доводить, що саме інституційно розвинена система освіти є основою для реалізації основних функцій поліції – забезпечення безпеки, правопорядку та прав людини.

У країнах Європейського Союзу, зокрема у Фінляндії, поліцейська освіта охоплює кількарічний процес навчання в спеціалізованих академіях, який включає як юридичну, так і гуманітарну складову. Випускники таких програм не просто знають закон – вони вміють комунікувати, приймати рішення в кризових ситуаціях і діяти етично. Подібні моделі навчання формують у поліцейських глибоке розуміння свого функціонального обов'язку – служити громаді, а не лише карати за порушення.

Для України особливо актуальною є потреба в осмисленому запозиченні кращих міжнародних практик підготовки поліцейських. В умовах постійних суспільних трансформацій, викликів без-

пеки та прагнення до євроінтеграції, питання ефективного навчання правоохоронців набуває особливої ваги. Мова йде не просто про механічне переймання чужого досвіду, а про його адаптацію до національного контексту, специфіки українського суспільства та правової системи.

Сучасна функціональна роль Національної поліції значно ширша, ніж традиційне розслідування злочинів. Поліція виступає гарантом громадського порядку, активно долучається до профілактики правопорушень, здійснює захист прав і свобод людини, а також формує імідж держави в очах громадян. Успішне виконання цих завдань потребує високого рівня підготовки, етичності, емпатії та професіоналізму з боку кожного поліцейського.

Особливо важливим є те, щоб поліцейська освіта не зводилася до формального процесу засвоєння знань. Вона має стати потужним інструментом виховання, розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і правової свідомості. Сучасний поліцейський повинен бути не лише виконавцем наказів, а й самостійним суб'єктом права, здатним діяти в інтересах суспільства та з дотриманням етичних стандартів.

У цьому контексті трансформація системи підготовки кадрів для Національної поліції повинна мати стратегічний характер. Необхідне впровадження новітніх методик навчання, включення до освітніх програм психологічної підготовки, курсів з прав людини, медіації та громадської взаємодії. Лише так можливо сформувати в українських поліцейських не лише професіоналів, а й лідерів довіри, здатних відповідати на виклики часу.

У Сполучених Штатах Америки велика увага приділяється післяакадемічній підготовці та симуляційним тренінгам, що дозволяє майбутнім поліцейським тренувати навички реагування на стресові ситуації. Аналогічна практика застосовується в Канаді, де інструктажі з деескалації конфліктів, гендерної чутливості та роботи з уразливими групами є обов'язковими. Українська система має потенціал для впровадження подібних методик на базі вже створених освітніх закладів МВС.

Особливе значення також має безперервна освіта. У багатьох країнах поліцейські зобов'язані періодично проходити підвищення кваліфікації. Це дає змогу адаптуватися до нових викликів, змін у законодавстві, впровадження цифрових технологій. Для українських реалій така модель означала б не лише підвищення професійного рівня, а й зниження випадків неправомірної поведінки працівників поліції.

Ефективна освіта також сприяє формуванню внутрішньої культури правоохоронця, де на першому місці – гідність людини, а не формальне дотримання інструкцій. У Швеції, наприклад, майбутні поліцейські з перших днів навчання залучаються до програм «community policing», де вчаться працювати у тісному контакті з громадою. Це дозволяє вже з етапу навчання виховувати орієнтацію на партнерські стосунки з населенням.

Сучасна активізація міжнародного співробітництва в різних сферах життя суспільств і держав на принципах інтеграції, кооперації та взаємозбагачення стосується і Національної поліції України, адже сьогодні є гостра потреба у розробці ефективних механізмів протидії злочинності, підвищення професійного рівня керівного складу органів поліції, зокрема шляхом інформування керівників органів та підрозділів Національної поліції України щодо сутності та важливості міжнародних норм щодо захисту прав людини та особливостей діяльності різних міжнародних правоохоронних організацій у цих процесах. Зазначені чинники вимагають створення умов для ефективного розвитку міжнародного співробітництва у сфері підготовки управлінських кадрів [1, с. 373].

Міжнародне співробітництво у сфері професійної підготовки поліцейських полягає у обміні делегаціями, візитах уповноважених осіб для налагодження та забезпечення взаємодії, спрямованої на підвищення ефективності діяльності поліції України.

Підготовка сучасних поліцейських має базуватися на поєднанні теоретичних і дослідницьких занять із набуттям (закріпленням) практичних навичок; міжнародний досвід має постійно аналізуватись, зокрема, з метою застосування активних методів навчання та використання у навчальному процесі сучасних технологій.

Україна наразі знаходиться на шляху євроінтеграційних процесів, тож і функціональне призначення Національної поліції, яке забезпечується, зокрема, працівниками поліції, має відповідати євроінтеграційним вимогам, адже обґрунтовуються:

- зростаючою взаємозалежністю народів, глобалізацією проблем і зростаючою універсалізацією різних соціальних явищ, включаючи правоохоронні органи, поліцейські структури та системи навчання;

- інтернаціоналізацією та інтеграцією кримінального світу, що диктує необхідність консолідації міжнародних правоохоронних органів, взаєморозуміння як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з міжнародною та транснаціональною організованою злочинністю [2, с. 218-226];

- необхідністю наближення професійної підготовки кадрів поліцейського менеджменту до єдиних міжнародних стандартів на основі передового досвіду підготовки поліцейських провідних країн [3, с. 133].

У разі відсутності позиційної ідентичності функціонального призначення Національної поліції України з органами поліції країн Європейського Союзу постане проблема розбіжності між європейськими політичними системами, законодавством та освітою, що відповідно створить перешкоди для розвитку співпраці тощо.

Міжнародна підготовка поліцейських в Україні та зарубіжних країнах здійснюється на основі дво- та багатосторонніх договорів різної дії – міждержавних, міжурядових, міжвідомчих.

Цілі, завдання, зміст і форми навчання визначаються з урахуванням таких міжнародних угод, як Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий загальною Резолюцією Асамблеї 2200 А (XXI), Конвенція ООН від 16 грудня 1966 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., Європейські конвенції про видачу злочинців від 13 грудня 1957 р., Про взаємну правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 ст. січня 1993 р. тощо.

Під час навчання у вищих навчальних закладах керівні кадри поліції повинні опановувати науку управління та готуватися як майбутні менеджери, акцент на підготовці управлінських кадрів слід приділяти у післядипломній освіті. Міжнародне ж співробітництво навчальних закладів у сфері підготовки працівників поліції як тих, що забезпечують реалізацію функціонального призначення поліції полягає у необхідності: забезпечення участі адміністративного складу органів і підрозділів поліції у миротворчій діяльності; організації, розширення та проведення навчання для менеджменту ЄС; організації відряджень керівного складу навчальних закладів до країн Європейського Союзу; взаємодії навчальних закладів з міжнародними організаціями, зокрема, такими як ООН, Рада Європи тощо.

Міжнародне співробітництво навчальних закладів, що є способом удосконалення функціонального призначення Національної поліції через працівників поліції полягає, зокрема, у необхідності не лише підвищення професійної підготовки поліцейських як, наприклад, майбутніх миротворців, а і у необхідності підготовки працівників до міжнародних посад; опрацювання існуючого національного законодавства у відповідній сфері та надання пропозицій щодо його удосконалення відповідно до європейських чи міжнародних стандартів; створення нових навчально-методичних матеріалів для представників поліції; створення ефективного механізму маркетингу освітніх послуг та забезпечення розширення експорту освітніх послуг закладів освіти України; спільна з Україною організація конференцій, семінарів та круглих столів у країнах Європейського Союзу; створення нових навчальних курсів з передових питань правоохоронної діяльності та боротьби зі злочинністю та організація міжнародних конференцій, семінарів тощо; забезпечення ефективного вивчення та використання досвіду країн Європейського Союзу для вдосконалення підготовки керівного складу поліції; розширення відносин з європейськими партнерами тощо.

Крім цього, важливим способом міжнародного співробітництва з метою удосконалення функціонального призначення поліції вважається також включення навчальних закладів України до програм, що реалізуються цими міжнародними організаціями; координація досліджень з питань правоохоронної діяльності, які проводяться за підтримки міжнародних організацій на території України тощо.

Визначені заходи міжнародного співробітництва у частині посилення ролі і місця працівника поліції у забезпеченні реалізації функціонального призначення Національної поліції потребують подальшого опрацювання, адже зарубіжний досвід показує досить ефективну міжнародну діяльність вже на базі навчальних закладів поліції, що закріплюється спеціальними міжнародними угодами, зокрема, у січні 1995 року було укладено угоду президентом поліцейської академії в Мюнстері (Німеччина), директором Нідерландського навчального центру (LSOP) і директором Національної поліції Сполученого Королівства з підготовки кадрів – Асоціації коледжів – Асоціації європейських Коледжів (АЕРС), до складу яких входять поліцейські коледжі (академії) дер-

жав-членів Європейського Союзу (Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Великобританія, Данія, Ірландія, Греція, Іспанія, Португалія, Швеція, Фінляндія) Німеччина, Австрія). Такі угоди дають можливість співпрацювати у сфері підготовки вищих офіцерів поліції на основі взаємної згоди та обґрунтованості; а також обмінюватися інформацією та підтримувати контакти за відповідними напрямками підготовки поліцейських [4, с. 20–22].

Окрім міжнародних угод, учасниками яких є навчальні заклади, що готують поліцейських у різних країнах світу, визначаються ще асоціації таких навчальних закладів, зокрема, Асоціація європейських поліцейських коледжів забезпечує єдиний принцип контактів для всіх поліцейських навчальних закладів Європи, у результаті чого досягається максимальна співпраця та координація між країнами-членами Асоціації щодо підготовки керівних кадрів поліції, поширюється передовий педагогічний та практичний досвід, а також кращі наукові дослідження, розробляються спільні навчальні програми тощо.

Висновки. Працівники поліції є найпершою ланкою впливу на рівень реалізації і успіх реалізації функціонального призначення Національної поліції, що також підтверджено досвідом зарубіжних країн, які приділяють освіті поліцейських особливе значення.

Міжнародне співробітництво у сфері підготовки як керівних, так і рядових, працівників поліції є важливим аспектом реалізації євроінтеграційних вимог, особливо для України як країни, яка наразі перебуває у правовому режимі воєнного стану.

Тож, незважаючи на всі відмінності та підходи у підготовці поліцейського менеджменту, чітко простежується прагнення до вирівнювання, стандартизації та узгодженості вищої поліцейської освіти в умовах інтеграції та співпраці всіх сфер діяльності, а аналіз підготовки поліцейських засвідчив, що однією з основних тенденцій розвитку систем професійної підготовки керівних кадрів внутрішніх справ є тенденція до їх інтеграції з метою забезпечення на національному та міжнародному рівнях успішної реалізації функціонального призначення Національної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сокурєнко В.В. Сфера оборони України: адміністративно-правове регулювання [Текст]: монографія / В.В. Сокурєнко; Нац. акад. внутр. справ. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 540 с.
2. Безпалова О.І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: сутність і структура. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса: Юридична література. 2014. Т. 15. С. 218–226.
3. Вищий заклад освіти МВС України: науково-практичний посібник / М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, О.Н. Ярмиш. Х.: Ун-т внутр. справ, 1999. 369 с.
4. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів. *Віче*. 2014. № 4. С. 20–22.